

KOTIMAA 90-VUOTIAS SUOMI

Kahdeksanvuotiaasta tuli talon vanhin mies

► Sota vei Liikkalan Taka-Töyryltä Eero Mänttärin isän ja sedät

Matti Huuskonen
HELSINGIN SANOMAT

► Lauantain 23. elokuuta 1941 piti olla kahdeksanvuotiaan Eero Mänttärin ilonpäivä.

Isä tulisi illalla kotiin. Poika tiesi odottaa, koska hyvät uutiset olivat ehättäneet Liikkalan Taka-Töyryn taloon jo edeltä. Isä, tehtailija **Uuno Mänttäri** oli saanut vapautuksen asepalveluksesta, koska kylän tiilitehdas piti saada uudelleen käyntiin.

Se oli pysäytetty kesäkuussa jatkosodan kynnyksellä, jolloin Liikkalan miehet saivat määräyksen astua Jalkaväkirykmentti 25:n eli Piikkirykmentin riveihin.

Päivällä, juuri kun Eeron äiti Hilma ja pikkuveli Seppo olivat lähössä Inkeröisiin isää vastaan, pihapolulle ilmestyi kaksi tummaa hahmoa.

Rovasti **A. P. Kangasvuo** ja opettaja **Vilho Häkli** olivat tulleet tuomaan sanaa.

”Äiti tiesi heti, että jotakin oli tapahtunut, mutta ei vielä mitään”, diplomi-insinööri Eero Mänttäri, 74, muistelee yli 60 vuotta myöhemmin kotonaan Espoossa.

Isä vai tämän nuorin veli **Kalle**? Muita miehiä talossa ei enää ollut, kun vanhaisäntä **Vihtori Mänttäri** oli kuollut sotien alla keuhkosyöpään ja veljessarjan keskimäinen **Niilo** talvisodassa.

Muutamia päiviä myöhemmin äiti, Eero ja Seppo seisovivat Sippolan kirkolla von Daehnin hautakappelissa isän avoimen arkun äärellä.

”Se oli elämäni kauhein hetki”, Mänttäri kertoo.

Hän kuuli vasta muutamia vuosia sitten, miten isän oli käynyt. Tämän kanssa samassa yksikössä palvellut **Veikko Huovila** pyysi Mänttärin eräillä syntymäpäivillä syrjään: vapautusmääräys oli saapunut jo edellispäivänä, mutta päällikkö oli sanonut että osallistukoon vielä aamun hyökkäykseen ja lähteköön sitten.

Hyökkäys oli Viipuria kohti edenneen pataljoonan ensimmäinen, ja siinä, ensimmäisessä ja ainoassa taistelussaan, kotiuttamispäivän aamuna, isä sai luodin vatsaansa.

Tiilitehtaan työläisiä 1940-luvulta. Takana vasemmalla Paavo ja Vilho Korjus, Paavo Kitunen, Veikko Lonka, Erkki Tuomela, Aimo Mänttäri, Eero Virkki ja Veli Puhakka. Keskellä vasemmalla Helliin Korjus, Taini Puhakka, Toini Mänttäri ja Alli Huovila. Maassa vasemmalla Tilda Vakkari, Aili Lekander, Hilka Pajari, Maire Perälä, Olavi Viitkainen, Elsi Mänttäri ja Eero Juosila.

OSA 3

40 LUKU

Sarja kertoo itsenäisen Suomen tavallisten ihmisten arjesta Mänttärin suvun kautta. Suvun juuret ovat Liikkalan kylässä nykyisen Anjalankosken kunnassa.

Eero Mänttärin elämäntyö oli suunnitella ja rakentaa voimaloitoksia.

Kuukautta myöhemmin Taka-Töyrylle tuli taas viesti. Kalle oli kuollut Itä-Karjalassa Karhumäen valtausteluissa, ja niin Eero Mänttäristä tuli kahdeksanvuotiaana ekaluokkalaista talon vanhin mies.

Eeron ensimmäistä ja vielä toistakin kouluvuotta varjosti huoli äidistä. Tämä alkoi saada isän kuoleman jälkeen tajuutusmuuskohtauksia, eikä poika voinut ikinä koulusta tullessaan olla varma miten äiti voi.

”Sitten eräänä päivänä kotona oli lippu puolitangossa.” Ei ollut kuollut äiti eikä mammakaan, vaan tiilitehtaan uudeksi johtajaksi saatu tanskalais-syntyinen **Viggo Christiansson**.

Kansakoululaisen päivät olivat sota-aikaan työtä ja leikkiä: pesäpallon tapaista nelikulmaa, piilosta ja uintia sekä talvisin mäkihyppyä, mutta myös kitemistä, marjastusta, sienestystä ja ravustusta.

Kymmenvuotiaana Eero Mänttäri kaatoi pihalta pihlajia ja hakkasi niistä motin halkoja.

Työt hän merkitsi koululaisen talkoovihkoon ja vei opettaja **Ellen Puhakan** tarkistettaviksi. Ahkeruudesta sai palkinnoksi kirveen tai lapion muotoisia rintamerkkejä.

Mänttärillä oli myös erityistehtävä. Taka-Töyryllä oli puhelin, ja kun siihen soitettiin ilmahälytys, hänen piti juosta takomaan männyn oksaan ripustettua suurta triangelia.

”Boinnnggg-boinnnggg-boinnnggg”, Mänttäri havainnollistaa hidasta ja rauhallista vaara ohi -merkkiä. ”Sen kaiku sai kuolla ennen seuraavaa lyöntiä.”

Äiti pääsi jaloilleen, ja 1943 hän alkoi rakennuttaa itselleen ja lapsilleen omaa taloa.

Isä oli hankkinut sille tiilitehtaan läheltä tontin ennen kuolemaansa. Lupien ja tarvikkeiden hankinnassa auttoi sukulaismies, viipurilaisen Torckelin osuuskunnan toimitusjohtaja **Evert Mänttäri**. Kirvesmieheksi äiti sai Kotkaan muuttaneen, mutta Liikkalaan paluuta suunnitelleen **Emil Huovilan**.

Vuosikymmenen lopulla Eero Mänttäri palasi monessakin mielessä isänsä jäljille.

Isä oli marssinut muiden Kymenlaakson miesten tavoin JR 25:n eli Piikin riveissä. Rykmentti oli saanut lempinimensä numerostaan, 25:stä, tarkoitukseen ”piikki” kahtakymmentäviittä (vrt. 125-kuutioinen moottoripyörä, ”satapiikki”).

Rykmentin muistoksi maakunnassa alettiin juosta Piikin viestiä. Siinä oli 25 osuutta, 25 x 1 000 metriä. Siihen Eero-kin harjoitteli, ja nopeimmillaan kilometri taitui selvästi alle kolmen minuutin.

Perheen tiilitehtaan kirjantoon Eero Mänttärin nimi ilmestyi 1949. Hän jakoi tiiliä ympäri maakunnan kuorma-autonkuljettajan apumiehenä: Kymenlaakso ja koko sodanjälkeinen Suomi rakensivat silloin kiivaasti uutta.

HS.fi

Katso kuvakooste 1940-luvulta ja lähetä omia kuviasi kilpailuun. Keskustelussa voit kertoa muistoja 1940-luvulta. Verkossa myös 1930-luvun parhaaksi valittu kuva.

Eero (vas.), Hilma ja Seppo Mänttäri seisovivat perheen isän Uuno Mänttärin haudalla syksyllä 1941.

1940 Tykkitulta, korviketta, evakoita ja aravia

1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949
<ul style="list-style-type: none"> Talvisota yhdistää kansan. STK tunnustaa SAK:n neuvottelukumppaniksi. Moskovan rauha. Suomi menettää Karjalan. Hanko vuokralle. Evakoita puoli miljoonaa. Veikkauksen edeltäjä Oy Tippaus Ab perustetaan. Ryti presidentiksi 19. 12. Illalla hänen edeltäjänsä Kyösti Kallio kuolee. 	<ul style="list-style-type: none"> Jatkosota alkaa. Suomalaiset valloittavat Viipurin, mutta kiellettyvät piirittämästä Leningradia. Kahvin tuonti lakkaa. Alkaa korvikkeen ja vastikkeen aika. Korsujoulu. ”Tuntemattomalle sotilaille” osoitettuja paketteja. 	<ul style="list-style-type: none"> Asemasotaa, kortinpeleluuta ja puhdetöitä. Rukajärvellä vuollaan 12 000 kirveenvartta. Korttiannoksia pienennetään. Pula helpottuu keväällä, kun Saksa aloittaa viljan toimitukset. Mannerheim täyttää 4. kesäkuuta 75 vuotta. Hitler piipahtaa onnittelemaan. 	<ul style="list-style-type: none"> Suomi miehittää Itä-Karjalaa. Kouluja suomensukuaisille, keskitys- ja siirtolaureijä muille. Kevään suosikki-iskelmiä Georg de Godzinskyn Aänisen aallot sekä Kodin kynttilät. Naiset enemmistönä sotatarviketehtäissä. 	<ul style="list-style-type: none"> Suomi pysäyttää Neuvostoliiton suurhyökkäyksen Tali-Ihantalassa. Ryti eroaa, Mannerheim presidentiksi. Välirauha. Suomi menettää Karjalan ja Petsamon. Porkkala vuokralla. 300 miljoonan dollarin sotakorvaukset. Valvontakomissio hotelli Torniin. Lapin sota. Saksalaiset polttavat Rovaniemen. Alkot kiinni kenttäarmeijan avautuksen ajan 7. 12. asti. Avajaisissa tungosta. 	<ul style="list-style-type: none"> Evakot ja rintamamiehet saavat maata. Suomeen 100 000 uutta pientilaa. Tanssikielto kumotaan. Alkoholiin liki 10 prosenttia kotitalouksien kulutuksesta. Lapin sota päättyy. Sodissa kuoli 95 000 suomalaista. A. I. Virtaselle Nobel. 	<ul style="list-style-type: none"> Setelit leikataan uudenvuodenpäivänä. Toinen puolikas pakollainaksi valtiolle. Herakles-laiva tuo Turkuun kahvia. Ryti ja seitsemän muuta sotasyllistä vankeuteen. Vaaran vuodet alkavat. Mannerheim eroaa. Paasikivi presidentiksi. Punainen Valpo, kommunistien miehittämä Valtiolinen poliisi. Korpiakkoja ja mielenosoituksia. Peruna kortille. 	<ul style="list-style-type: none"> Parisin rauhansopimus. Valvontakomissio poistuu Tornista. Junat alkavat taas kulkea Porkkalan kautta. Junavessoja ei saa käyttää, jotta niistä ei tiputeltaisi vuokra-alueelle neuvostovastaista propagandaa. Ensimmäiset Suurkisat. Suurin ikäluokka, 108 168 vauvaa. Lapsilisiä aletaan maksaa. Tove Janssonin Muumi alkaa ilmestyä sarjakuvana Ny Tid -lehdessä. 	<ul style="list-style-type: none"> Huhuja kommunistien vallankaappauksesta. Sotalaivat suojaavat presidentinlinnaa. YYA-sopimus. Jouluvalot Helsingissä ensi kerran sodan jälkeen. 	<ul style="list-style-type: none"> Paasikivi armahtaa sotasylliset. Arava-lainat asuntopulaa helpottamaan. Tuusulassa suunnitetaan ensimmäinen Jukolan viesti. Kullervo Linna voittaa Ylen iskelmäkilpailun kappaleellaan Kultainen nuoruus. Se säilyi vuosikaudet Suomen soite- tuimpana.

Lähteen: Aake Jerro: Kun kansa eli kortilla, Jatkosodan historia, Kronikka 1900–1999, Suomen kulttuurihistoria 4; Koti, kylä, kaupunki, Suomi silloin kerran, Taloushistorian professorin Riitta Hjerppen haastattelu, Talvisodan historia, Vuosisatamme kronikka. Kuvat: HS, OTAVA/AAKE JERRO: KUN KANSA ELI KORTILLA, WSOY/JUHANI TOLVANEN: TOVE JA LARS JANSSON MUUMIISARUKSET, WSOY/100 ALBUMI: VALITUT PALAT/EILISPÄIVÄN SUOMI JÄLLEENRAKENNUKSESTA YLTÄKYLÄISYYTEEN, IITLALA